

‘*De Amerikaan van Karadj* is een intense en beklemmende roman van een schrijver die de onderdrukking aan den lijve heeft ervaren en overleefd, en hier zijn eigen plaats heeft weten te vinden, iemand met een authentiek en urgent verhaal dat het verdient te worden gehoord.’ – *Trouw*

‘Keyvan Shahbazi vluchtte uit Iran en verwerkte zijn ervaringen onder Khomeini’s schrikbewind in zijn donkere, indringende debuutroman.’ – *de Volkskrant*

‘Een aangrijpend en gruwelijk mooi boek.’ – Mieke van der Weij in *Nieuwsweekend*

‘De lezer krijgt een zeer indringend inzicht in de wijze waarop de Iraanse islamitische revolutie binnendringt in het dagelijks leven van de Iraniërs aan de hand van de belevenissen van Piruz.’ – *NBD Biblion*

‘Een indringende schets van de hel.’ – *De Morgen*

‘Hij is erin geslaagd op zuivere toon over zijn verwoeste jeugd en zijn vermoorde vrienden te schrijven. Zelf zegt hij dat zijn leven nu voor een groot deel is volbracht; hij heeft de doden zichtbaar gemaakt. Zijn getuigenis zal lang naklinken.’ – Leon de Winter

‘Shahbazi’s schrijfstijl geeft het boek filmische kwaliteiten. Dat maakt dat je telkens in tweestrijd komt. Misschien even het boek wegleggen na de zoveelste heftige scène? Nee, toch maar doorlezen! *De Amerikaan van Karadj* is een prachtig boek!’ – *Elsevier Weekblad*

‘Een onthutsende en confronterende roman.’ – Nelleke Noordervliet

‘Shahbazi beschrijft de hel waarin zijn hoofdpersoon terecht is gekomen met afstand, maar tegelijkertijd met een misselijkmakende precisie. [...] Door zijn ervaringen om te zetten in een gefictionaliseerd, bijna documentair portret van een slachtoffer van religieus extremisme, brengt auteur Keyvan Shahbazi de gevolgen hiervan huiveringwekkend dichtbij.’ – *De Telegraaf*

BOEKEN VAN KEYVAN SHAHBAZI

De Amerikaan van Karadj. Roman

De prijs van de vrijheid. Verhalen, essays en opiniestukken

Inhoud

PROLOOG

De Amerikaan 11

DEEL I

Een schoonzoon 19

Het verdriet van Akbar Kordan 23

Agha-Morteza 28

De woede van Akram 34

De villa aan de Mahanboulevard 38

De stand van mevrouw Kordan 45

Zijne excellentie generaal Mohsen 52

Het lijden van Asghar Kordan 59

DEEL II

Een ander land 71

De verlosser 77

Het verloren paradijs 83

De lente van vrijheid 88

Een schrijver 97

De Waakzamen 103

Broederliefde 109

Haar naam was Fatemeh 118

Een vrome moslimrevolutionair 125

Een pistool 133

DEEL III

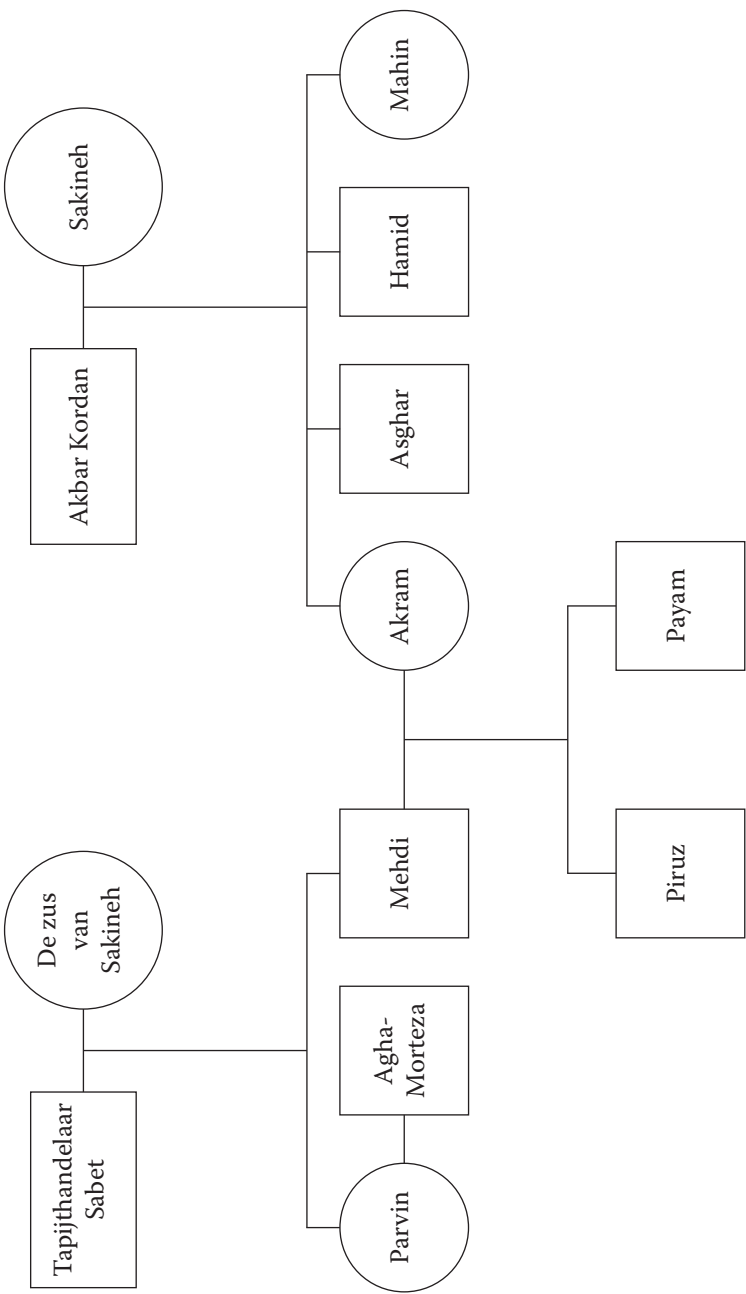
Zonde van de rijst	145
Zijn naam was Reza	152
Een ongenode gast	160
Laatste rustplaats	170
De medeplichtigheid van Lancia	179
De gesprekssessies	185
Het verraad van Fereydoon	192
Het voorportaal	198
De vluchtpoging	204
Het berouw van Bahram	209
De flinkheid van Farhad	215
Kruiden voor de stoofpot	223

DEEL IV

De inrichting	231
De egoïst	242
Geen tijd voor afscheid	250
Onze vriend, de kolonel	256
Canada	264
De aasgier	271
Leren schrijven	280
Akrams afscheid	285

<i>Noten</i>	293
--------------	-----

Stamboom van de families Sabet en Kordan

PROLOOG

De Amerikaan

Het was een van de eerste dagen van de zomer van 1979 dat Piruz Sabet, samen met zijn moeder, in Karadj in een oude Mercedes stapte. Karadj was in die tijd een provincie-stadje op dertienhonderd meter hoogte in de uitlopers van het reusachtige Alborzgebergte, waar het in de regel vijf graden koeler was dan in het veertig kilometer verderop gelegen Teheran. Picknicken langs de kolkende Karadj-rivier, die het ijswater tussen rotsblokken door naar de stad bracht en voor de koele, aangename atmosfeer zorgde, was een van de favoriete zomerse tijdsbestedingen van de hoofdstadbewoners. Even verderop richting de Kaspische Zee, achter de machtige stuwdam van Karadj die Teheran van drinkwater en elektriciteit voorzag, lagen de mooiste skipistes van het hele Midden-Oosten.

Tussen Karadj, waar Piruz en zijn familie woonden, en de hoofdstad reden speciale taxi's vanaf een vast vertrekken aankomstpunt vlak voor de bakstenen brug over de Karadjrivier, vanwaar de bussen naar Teheran ook vertrokken. De taxi's namen niet de oude weg die de bussen namen, maar de nieuwe snelweg. Het waren oude grijze Mercedessen 190 en 220. Mercedes was het favoriete automerk van Piruz' vader Mehdi. Elke keer zag je de twinkeling in zijn ogen wanneer Mehdi de argumenten opsomde waarom een Mercedes-Benz 220 beter was dan een 190.

Toch waren de ritten samen met zijn moeder naar Teheran en weer terug tot dan toe de enige keren dat Piruz in een Mercedes had gezeten. Ook al kon zijn vader zich tegen die tijd meerdere Mercedessen veroorloven, Mehdi zag zichzelf er toch niet in rijden. Mehdi en Akram, Piruz' moeder, hadden ieder een eigen auto van het merk Peykan, een Iraanse assemblage van de Britse Hillman Hunter, die bedoeld was voor het gewone volk. Maar helemaal naar de hoofdstad rijden durfde Akram niet.

In Teheran aangekomen moesten Piruz en Akram een lokale oranje taxi nemen in de richting van het Farahpark. De bestemming van de eerste passagier bepaalde de route en op grond daarvan probeerde de taxichauffeur zijn wagen vol te krijgen. Dat wil zeggen, twee passagiers op de stoel naast de chauffeur en drie, soms vier, achterin.

'Waar wil je naartoe, zuster?' vroeg de taxichauffeur aan Akram.

'Het Farahpark,' antwoordde ze.

'Dat bestaat niet meer,' zei de chauffeur.

'Hoezo bestaat het niet?'

'We nemen geen passagiers mee die nog de namen uit de tijd van die duivelse Sjah gebruiken,' riep de chauffeur.

'Wat moet ik dan zeggen?' vroeg Akram terwijl ze haar afkeer probeerde in te slikken.

'Het heet nu Lalehpark. Ter ere van onze martelaren van de islamitische revolutie, onze tulpen die met hun bloed de komst van deze lente van vrijheid aankondigden,' doceerde de man terwijl hij zijn best deed oogcontact met de ongesluisde vrouw te vermijden. 'Als je naar het Lalehpark wilt, kun je instappen,' voegde hij er nog aan toe.

Piruz en zijn moeder namen plaats op de stoel voorin en omdat een vrouw niet zo dicht bij de chauffeur kon zit-

ten, moest Piruz in het midden, naast de versnellingspook. Op de achterbank zat een echtpaar. De moeder had een klein kind op schoot en was gehuld in een zwarte chador. Naast de vader zat een jongeman met een map en een paar boeken op schoot.

De taxi draaide een brede laan in. 'Kijk zuster,' zei de chauffeur tegen Akram, 'kijk, deze laan heet geen Eisenhowerlaan meer, die heet nu Azadilaan. Waarom?' In zijn binnenspiegel keek hij indringend naar de passagiers op de achterbank. Voordat iemand kon reageren, gaf hij zelf het antwoord: 'Het woord Azadi zegt het al: omdat de duivelse Sjah is verdreven en ons islamitische land nu wordt geregeerd door een engel en de wil van Allah. Omdat geloven in Allah en in imam Khomeini, zijn spreekbuis op aarde, de ultieme vrijheid is.'

De passagiers luisterden bedeesd en toen hij nog een keer nadrukkelijk in zijn binnenspiegel keek, knikte het echtpaar instemmend. De jongen met de boeken keek naar buiten en deed alsof hij er niet was.

Even later fixeerde de chauffeur de jongen in zijn binnenspiegel. 'Meneer, u lijkt mij universiteitsvolk. Weet u eigenlijk wie die Eisenhower was?'

De jongen schoof even heen en weer op de achterbank en zei toen: 'Een Amerikaanse president,' waarna hij zijn hoofd weer naar het raam draaide.

'Allah-o-Akbar,' riep de chauffeur nu enthousiast. 'Waarom moest de toegangslaan van onze hoofdstad de naam van zo'n goddeloze Amerikaan hebben?' Het bleef even stil. De chauffeur moest zijn aandacht bij het drukke verkeer houden. 'Wat gaan jullie in het Lalehpark doen?' vroeg hij even later plotseling aan Piruz' moeder.

'O, op bezoek bij mijn schoonzus, ze wonen daar in de buurt,' reageerde ze nonchalant. Verbaasd draaide Piruz

zijn hoofd in haar richting. Akram maakte haar ogen groot en schudde even haar hoofd. Piruz begreep dat hij zijn mond moest houden.

Het Lalehpark was begin jaren zestig aangelegd in opdracht van koningin Farah Diba. Het was er koel, een groene oase van rust midden in de drukke, vervuilde, onder de verzengende hitte zuchtende stad. Aan de rand van het park liepen ze via een breed stenen trapbordes een mooi gebouw met een marmeren vloer binnen. Recht tegenover de ingang stonden lange rijen voor een vijftal loketten. Ze liepen de lawaaierige hal door en sloten aan bij een van de rijen. Zijn moeder hield een briefje in haar hand waarop stond met welke documenten zij zich die dag bij het loket moesten vervoegen. Om dat briefje te krijgen had de vijftienjarige Piruz een maand eerder de spannendste dagen van zijn leven beleefd. Dagenlang had hij samen met honderden jongeren op straat gebivakkeerd in de rij voor de Amerikaanse ambassade. Dat ondanks de intimiderende blikken, scheldpartijen en in hun richting spugende mannen met baard, die elke dag ‘dood aan Amerika’ scanderend voor de deur van de ambassade demonstreerden.

Nu stonden ze in de rij voor het loket en zag Piruz voor het eerst in zijn leven een Amerikaan. Hij zat op een bureaustoel op een verhoogde vloer achter glas. De opening van het loket aan hun kant was op borsthoogte. Is dit nou een echte Amerikaan, vroeg hij zich af. De man zag er heel anders uit dan de Amerikanen die Piruz van bioscoopfilms en televisieseries kende. Deze man was tener, niet al te groot en droeg een gestreept oranje-geel overhemd met korte mouwen. Het enige opvallende aan hem was zijn haar. Dat was blond en viel over zijn oren, en hij had ook blauwe ogen.

Piruz' moeder haalde de papieren tevoorschijn: het formulier met de gegevens van zijn ouders, waar bij vooropleiding van zijn moeder twee middelbareschooldiploma's waren genoteerd en bij zijn vader technische hogere beroepsopleiding; de uitnodiging van Chapel Hill-Chauncy Hall School uit Boston met het bewijs van inschrijving voor de campus van de school; de gewaarmerkte vertalingen van het eigendomsbewijs en taxatierapport van het bedrijf van zijn vader in Teheran en van hun villa in Karadj; zijn moeders salarisstrook als onderwijsinspecteur; allerlei ingewikkelde bankafschriften; kopieën van Piruz' geboorteakte en paspoort. Eerbiedig schoof ze met twee handen de papieren door het luikje richting de Amerikaan.

De rumoerige hal met marmeren vloer leek volkomen stil te vallen, alsof niemand in die ruimte aanwezig was behalve zij. De Amerikaan bewoog in slow motion. Hij bestudeerde de documenten een voor een aandachtig. Het duurde lang voordat hij zijn ogen van het ene document op het andere richtte. De blikken van de twee volgden al zijn bewegingen. Alsof ze daarmee wilden voorkomen dat hij een verkeerde beweging zou maken. Soms ging hij weer terug naar een document dat hij al eerder had gelezen. Dan vergeleek hij bepaalde gegevens met die op de andere documenten. Op een gegeven moment pakte hij een stempel. Zorgvuldig stempelde hij een voor een alle pagina's. Piruz maakte zich iets langer door op zijn tenen te gaan staan. Een tinteling ging door zijn lichaam toen hij de kleur van de stempel zag. Het was niet rood, het was blauw.

In gebroken Perzisch vroeg de Amerikaan hoe zijn Engels was. Piruz antwoordde: 'It's very well sir.' Er verscheen een meewarig glimlachje op het gezicht van de Amerikaan. Hij schoof een kaartje door het luikje in Piruz' richting. 'Op 6 november 1979 om tien uur heb je een af-

spraak voor een interview in het ambassadegebouw. Meld je een halfuur eerder met je paspoort bij de beveiliging aan de hoofdingang, aan de voorzijde van het gebouw in de Takht-e-Jamshidstraat. Het interview is in het Engels. Ga oefenen,' zei de Amerikaan terwijl hij hem indringend aankeek. 'Practice – English – conversation,' herhaalde hij.